

SATVERSMES TIESAS LOMA MODERNĀS DEMOKRĀTIJAS HARMONIZĒŠANĀ

ROLE OF CONSTITUTIONAL COURT IN HARMONISATION OF MODERN DEMOCRACY

Iveta Pazare

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes
Tiesību teorijas un vēstures zinātņu katedras doktorante

Summary

The paper explores the role of the constitutional review and the constitutional court in the harmonisation of modern democracy through the prism of various aspects, including newly created theories, principles, tests and other legal methods.

The article will look at the dynamics of constitutional control exercised by the Constitutional Court of Latvia and the methods applied to it, as well as developments in constitutional control in times of challenges and threats to modern democracy.

The thesis set out in the paper is an insight into a much broader theme that will be discussed in greater detail in the doctoral thesis by the author of the paper.

Atslēgvārdi: varas dalīšanas princips, konstitucionālā kontrole, politikas juridiskošana, konstitucionālais sabiedriskais iemesls, tiesu aktīvisms

Keywords: principle of separation of powers, constitutional review, judicialization of politics, constitutional public reason, judicial activism

Ja vēlaties saglabāt demokrātiju, balsojiet par politiķiem, kuri ciena iestādes, kas pārbauda un publicē patiesību.

Juvāls Noa Harari (Yuval Noah Harari)¹

Šis filozofijas un vēstures profesora Juvāla Noa Harari nelielais citāta fragments ietver būtiskākos mūsdienu demokrātijas konstitucionālisma principus – varas dalīšana, konstitucionālo orgānu un institūciju savstarpēja cieņa un lojāla sadarbība, varas leģitimitāte.

Demokrātiskas valsts harmonija ir balstīta stabilā un efektīvā līdzsvara un atsvāra (*checks and balances*) sistēmā, un viena no tām ir enerģiska, neatkarīga un objektīva tiesu sistēma.²

¹ Sk. Juvāla Noa Harari ierakstu mikroblogošanas vietnē *Twitter*. If you want to preserve democracy, vote for politicians who respect the institutions that investigate and publish the truth, https://twitter.com/harari_yuval/status/164136512277067520?s=58&t=I6HLcsLmDhAuA8Sdxw7Vrg [aplūkots 30.03.2023.].

² Bonello G. *Misunderstanding the Constitution. How the Maltese judiciary undermines human rights*. Malta: BDL Publishing. Pēcvārds uz grāmatas vāka.

Latvijā kopš konstitucionālās jurisdikcijas izveides konstitucionālo taisnīgumu nodrošina Satversmes tiesa, aizsargājot Satversmi un tajā nostiprinātos principus un ietvertās vērtības, un tā ir tautas suverēnās varas nodrošinātāja līdzsvara un atsvara (*checks and balances*) sistēmā līdzās citiem varas orgāniem.

Tomēr līdzās demokrātijas konstitucionālisma pamatprincipu nodrošināšanai mūsdienu demokrātiski tiesiskās valstis saskaras ar virkni citiem jauniem un ne tik jauniem izaicinājumiem un apdraudējumiem (tostarp ar klimata pārmaiņām; brīvības un drošības līdzsvara meklēšanu digitalizācijas un nekontrolētu tehnoloģiju iespēju apstākļos, hibrīdkara, kara, imperiālisma ideju izplatības apstākļos; ar ārkārtas stāvokļiem – pandēmiju, imigrāciju un, visbeidzot, ar globālo cēloņsakarību komplicētību un konstitucionālo pluralismu). Tie prasa kalibrēt un pārskatīt arī līdzšinējo pieeju un meklēt jaunus risinājumus.

Aplūkojot attiecīgo jautājumu jau nedaudz detalizētāk, referātā tiks apskatīta Satversmes tiesas realizētās konstitucionālās kontroles un tajā lietoto metožu dinamika, konstitucionālās kontroles attīstības tendences un noslēgumā izdarīti galvenie secinājumi.

1. Konstitucionālās kontroles dinamika

Kopš konstitucionālās kontroles institūta izveides konstitucionalitātes pārbaude laika gaitā ir evolucionējusi, pilnveidojot un radot jaunas teorijas, principus, testus un citas metodes, kā arī iegūstot arvien lielāku nozīmi valsts pārvaldē, tostarp politiskajos procesos.

Līdz šim Latvijas tiesību doktrīnā Satversmes tiesas īstenotā konstitucionalitātes pārbaude tikusi raksturota kā negatīvā likumdevēja vai kvazilikumdevēja funkcija, kas tiek īstenota, lemjot par antikonstitucionālo tiesību normu spēkā esamību un iesaistoties dialogā ar likumdevēju par tiesību sistēmas pilnveidošanu.³ Tomēr 2020. gada izdevumā “Likumdošana Eiropā. Valstu ceļvedis” Latvijas konstitucionālā tiesa ierindota ne tikai pie negatīvajiem likumdevējiem, bet arī pie pozitīvajiem likumdevējiem (līdzās Vācijai un Zviedrijai), proti, starp tiesām, kas ievieš jaunus vispārējos noteikumus,⁴ kur aktīvākās tiesas pat nodēvētas par normu radītājam.⁵

Kā uzskatāmākos piemērus šim varētu minēt salīdzinoši nesenos Satversmes tiesas spriedumus garantētā minimālā ienākuma (GMI) līmeņa,⁶ sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēra⁷ un bērna mātes partneres atvaļinājuma⁸ lietā, kur tiesa piemēroja cilvēka cieņu kā konstitucionālo vērtību, izraisot seismisku efektu Latvijas politiskajā vidē un raisot ļoti asas debates par iespējamu tiesas aktīvismu. Izskanēja pat politiku aicinājumi likvidēt Satversmes tiesu.

³ Sk.: Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Trešais izdevums ar Daiņa Ivāna priekšvārdu. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2021, 583. lpp.

⁴ Sk.: Legislation in Europe. A Country by Country Guide. Karpen U. and Xanthaki H. (eds), Hart Publishing, 2020, p. 7.

⁵ Ibid.

⁶ Satversmes tiesas 25.07.2020. spriedums lietā Nr. 2019-24-03. Latvijas Vēstnesis, 2020, Nr. 121.

⁷ Satversmes tiesas 09.07.2020. spriedums lietā Nr. 2019-27-03. Latvijas Vēstnesis, 2020, Nr. 131.

⁸ Satversmes tiesas 12.11.2020. spriedums lietā Nr. 2019-33-01. Latvijas Vēstnesis, 2020, Nr. 222.

Tāpat bez vērtību jēdzieniem, kas ir ārkārtīgi plaši un ar dažādām dimensijām, Satversmes tiesa piemēro un konkretizē arī nerakstītās tiesību normas – vispārējos tiesību principus –, ko nerada likumdevējs.

Iespējams, par Satversmes tiesas iekļaušanu pozitīvo likumdevēju kategorijā un tās kritērijiem vēl var diskutēt, tomēr tie norāda uz Satversmes tiesas realizētās konstitucionālisma pārbaudes attīstību un Satversmes tiesas pieaugušo lomu.

Vienlaikus Satversmes tiesas lomas palielināšanās iespējama ne tikai caur jaunu normu radīšanu un/vai konkretizāciju, bet arī, piemēram, caur samērīguma izsvēršanu, kas ir viena no izaicinošākām (sarežģītākām) metodēm konstitucionalitātes pārbaudes procesā.

Satversmes tiesa izstrādājusi un laika gaitā pilnveidojusi dažādus testus tiesību normu atbilstības pārbaudei un saprātīga līdzsvara meklēšanai starp personas un valsts vai sabiedrības interesēm, tostarp pamattiesību ierobežojuma testu,⁹ samērīguma testu,¹⁰ valsts pozitīvā pienākuma izpildes testu,¹¹ valsts pozitīvā pienākuma testu ar pamattiesību ierobežojuma testa elementiem,¹² vienlīdzības principa testu,¹³ patvaļas aizlieguma testu un patvaļas aizlieguma testu vienlīdzības principa kontekstā,¹⁴ atšķirīgu samērīguma testu, pārbaudot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu.¹⁵

Kaut gan Satversmes tiesa, lai nodrošinātu varas dalīšanas principa ievērošanu, spriedumos mēdz norādīt, ka tās *kompetencē neietilpst optimālāko risinājumu meklēšana, jo tas ir likumdevēja uzdevums. Tiesa var vienīgi norādīt, ka šādi saudzējoši līdzekļi pastāv*¹⁶ vai ka tās uzdevums nav *aizstāt likumdevēja rīcības brīvību ar savu viedokli par racionālāko risinājumu*,¹⁷ tomēr nevar izslēgt, ka dažādo testu piemērošanā izmantoti ne tikai juridiski apsvērumi un argumenti, tiesai nonākot pie secinājuma par viena vai otra risinājuma samērīgumu vai nesamērīgumu.

⁹ Satversmes tiesas 30.08.2000. spriedums lietā Nr. 2000-03-01.

¹⁰ Satversmes tiesas 19.03.2002. spriedums lietā Nr. 2001-12-01.

¹¹ Satversmes tiesas 19.12.2007. spriedums lietā Nr. 2007-13-03.

¹² Satversmes tiesas 25.01.2012. spriedums lietā Nr. 2011-08-01. Šāds tests tika piemērots, jo šajā lietā apstrīdētā norma nebija uzskatāma par ierobežojumu tiesībām uz sociālo nodrošinājumu un apstrīdētā norma neskāra arī valsts pozitīvo pienākumu izveidot un uzturēt sistēmu, kas vērsta uz pensionēšanās vecumu sasniegušo personu sociālo un ekonomisko aizsardzību. Un, lai arī tiesa atzina, ka likumdevēja lēmumiem par sociālo tiesību īstenošanu nozīmīga ir to politiskā dimensija, proti, lēmumi šajā jomā tiek pieņemti, pamatojoties ne tik daudz uz juridiskiem, bet vairāk uz politiskiem apsvērumiem, tomēr, tiesas ieskatā, arī politiskus lēmumus ierobežo Satversme, tāpēc likumdevēja rīcības brīvības apjomam, pieņemot lēmumus sociālo tiesību jomā, ir jāatbilst Satversmes normām un principiem.

¹³ Satversmes tiesas 11.10.2017. spriedums lietā Nr. 2017-10-01; Satversmes tiesas 18.10.2018. spriedums lietā Nr. 2017-35-03.

¹⁴ Satversmes tiesas 17.12.2019. spriedums lietā Nr. 2019-03-01.

¹⁵ Satversmes tiesas 12.03.2020. spriedums lietā Nr. 2019-11-01. Šāds atšķirīgs, samērīgs tests tika piemērots, vērtējot apstrīdētajā normā ietvertā tiesību uz pieeju kasācijas instances tiesai ierobežojuma samērīgumu lietā "Kasācijas atteikums civilprocesā mantiskos strīdos zem 2000 euro". Pārskatīto samērīguma testu Satversmes tiesa piemēroja, lai pārbaudītu, vai likumdevēja noteiktais leģitīmā mērķa sasniegšanas līdzeklis ir nepieciešams un saprātīgs, vai tas nodrošina taisnīgas tiesas īstenošanu demokrātiskā tiesiskā valstī, ievērojot tiesas neatkarību un rīcības brīvību.

¹⁶ Satversmes tiesas 04.11.2005. spriedums lietā Nr. 2005-09-01.

¹⁷ Satversmes tiesas 30.03.2010. spriedums lietā Nr. 2009-85-01.

Šādu secinājumu apstiprina Satversmes tiesas tiesnese Daiga Rezevska atsevišķās domās lietā Nr. 2016-14-01:

*Teorija, ka ekonomisku un politisku apsvērumu izmantošana juridiskajā argumentācijā nav pieļaujama, neatbilst mūsdienu demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormai. Šajā sakarā jāņem vērā, ka atbilstoši mūsdienu demokrātiskas tiesiskas valsts tiesiskajā sistēmā valdošajai tiesību izpratnei tiesību normas saturs ir ievērojami plašāks par tās tekstuāli uztveramo (pozitivizēto) daļu. Tiesību piemērotājs nevar pilnībā ignorēt apstākli, ka ikviena tiesiskā regulējuma pamatā pastāv noteikta politiska izšķiršanās, kas balstīta uz politiskiem un ekonomiskiem apsvērumiem.*¹⁸

Arī jaunākajā Latvijas tiesību doktrīnā tiek atzīts, ka likuma atbilstību konstitūcijai tiesa nevar konstatēt, pamatojoties tikai uz juridiskām metodēm, lielākoties šāds izvērtējums ir politisks jautājums.¹⁹

2. Attīstības tendences

Starptautiskajā tiesību doktrīnā kā 21. gadsimta galvenā iezīme parādījies un pamazām sāk nostiprināties jēdziens *judicialization of politics*, ar ko plašākā nozīmē tiek raksturota arvien pieaugošā paļaušanās uz tiesām un tiesiskajiem līdzekļiem svarīgu sociālo vērtību,²⁰ morālo pamatvērtību, sabiedriskās kārtības jautājumu un politisko strīdu risināšanā, kas, iespējams, ir viena no nozīmīgākajām 20. gadsimta beigū un 21. gadsimta sākuma valdības parādībām.²¹

Arī bijusi Satversmes tiesas tiesnese un priekšsēdētāja Ineta Ziemele atzinusi, ka šobrīd veidojas 21. gadsimta tiesas izpratne gan nacionālā, gan starptautiskā līmenī.²²

Jēdziena *judicialization of politics* oficiālu latvisko tulkojumu referāta autorei pagaidām nav izdevies atrast, bet, pamatojoties uz tā nozīmi un lietojumu, latviešu valodā to varētu tulkot kā '*politikas juridiskošana*'.

Šī fenomena pētniecības vajadzībām pavisam nesēn izveidota Eiropas Savienības Tiesas (Eiropas Savienības tiesu) lēmumu un lēmumu pieņēmēju datubāzes platforma, lai sekmētu empīriskus pētījumus par Eiropas Savienības tiesu politiku, jo līdz šim šāda veida pētījumi bija galvenokārt tikai par ASV tiesām.²³

Neskatoties uz oficiāla termina neesamību, šī fenomena klātbūtne un izpausmes ir novērojamas arī Satversmes tiesas praksē.

¹⁸ Satversmes tiesas tiesneses Daigas Rezevskas atsevišķās domas lietā Nr. 2016-14-01.

¹⁹ Pleps J., Pastars E., Plakane I. 2021, 590. lpp.

²⁰ Sk.: Brekke S. et al. The CJEU Database Platform: Decisions and Decision-Makers. *Journal of Law and Courts*, 2023, pp. 1–22, <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-law-and-courts/article/cjeu-database-platform-decisions-and-decisionmakers/69151433D88FD163B9CC997296CEE540> [aplūkots 14.03.2021. un 31.03.2023.].

²¹ Sk.: Hirschl R. The Judicialization of Politics. In: *The Oxford Handbook of Political Science*. Goodin R. (ed.), Oxford, 2011, pp. 253–274, <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199604456.013.0013> [aplūkots 14.03.2023.].

²² Šāda atziņa pausta 26.07.2021. vasaras skolā "Starptautiskās un Eiropas tiesības: šī brīža izaicinājumi" Dr. Inetas Ziemeles zinātniskajā vadībā.

²³ Turpat.

Tā, piemēram, spriedumā lietā Nr. 2010-51-01 Satversmes tiesa norādījusi, ka *Tiesības un politika Satversmē ir cieši saistīti jēdzieni. Tiesiskā valstī politika nevar būt pilnīgi brīva no tiesībām un likumdevēju saista Satversmes prasības.*²⁴

Tāpat, neskatoties uz to, ka Satversmes tiesa neizšķir politiskus strīdus, atsevišķās Satversmes tiesā skatītās lietās vērtēti jautājumi, kas varētu būt pat tīri politiski: vēlēšanu procesi²⁵ un rezultāti,²⁶ Latvijas okupācija,²⁷ valsts nepārtrauktība un Latvijas atjaunošana,²⁸ partiju finansēšana.²⁹

Bijusī Satversmes tiesas tiesnese un priekšsēdētāja Ineta Ziemele intervijā žurnālam “Jurista Vārds” norādījusi:

*Es raugos gan uz tiesas spriešanu, gan visu tiesisko sistēmu kā dzīvu, nepārtrauktu, mijiedarbīgu procesu, nevis statiski, kā varbūt vairāk dara tiesību pozitīvisi. Visādā ziņā Satversmes tiesas tiesnešiem “visas antenas” nepārtraukti ir jāneregulē uz procesiem, kas notiek Latvijas sabiedrībā. Un, protams, arī tiesību zinātnē Latvijā un Eiropā, un citu valstu tiesu praksē. Lidz ar to šis process ir ļoti sarežģīts un reizē arī ļoti kvalitatīvs, un tā tam ir arī jābūt.*³⁰

Šie citētie apsvērumi daļēji sasaucas ar nesenā tiesību doktrīnā parādījušos *constitutional public reason* konceptu,³¹ kas ir tiesību un politiskās teorijas hibrīds, kurš apvieno konstitucionālisma doktrīnu un politikas filozofijas *public reason* konceptu (aktualizētā reinterpretācijā).

Skaidrojot *sabiedriskā iemesla* jeb *sabiedriskā saprāta* jēdziena mūsdienu reinterpretāciju, autors norāda, ka viņš izmanto tikai šīs idejas, kuras saknes meklējamas Tomasa Hobsa, Imanuela Kanta un Žana Žaka Ruso darbos, ietekmīgāko versiju, kas izstrādāta Džona Rola (*John Rawls*) priekšstatā par politisko liberālismu un kas kļuvusi arvien ietekmīgāka mūsdienu morāles un politiskās filozofijas jomā, pateicoties tās attīstībai Džona Rola, Jirgena Hābermāsa (*Jürgen Habermas*) un Džeralda Gausa (*Gerald Gaus*) darbos. Saskaņā ar Rola teoriju sabiedriskais iemesls ir cieši saistīts ar liberālo leģitimitātes principu, kas paredz, ka tikai tie tiesību akti, kuru pamatā ir argumenti un iemesli, par kuriem nevienam sabiedrības loceklim nevarētu būt racionāls iemesls ieblīst, var baudīt politisko leģitimitāti, un tādējādi tos var piemērot procesuāli (piespiedu kārtā) arī tiem, kuri tiem nepiekrīt.

²⁴ Satversmes tiesas 14.03.2011. spriedums lietā Nr. 2010-51-01.

²⁵ Satversmes tiesas 30.08.2000. spriedums lietā Nr. 2000-03-01; Satversmes tiesas 23.09.2002. spriedums lietā Nr. 2002-08-01; Satversmes tiesas 05.03.2003. spriedums lietā Nr. 2002-18-01; Satversmes tiesas 15.06.2006. spriedums lietā Nr. 2005-13-0106; Satversmes tiesas 22.02.2010. spriedums lietā Nr. 2009-45-01; Satversmes tiesas 05.02.2015. spriedums lietā Nr. 2014-03-01; Satversmes tiesas 29.06.2018. spriedums lietā Nr. 2017-25-01.

²⁶ Satversmes tiesas 22.02.2002. spriedums lietā Nr. 2001-06-03; Satversmes tiesas 29.06.2018. spriedums lietā Nr. 2017-32-05.

²⁷ Satversmes tiesas 25.03.2003. spriedums lietā Nr. 2002-12-01; Satversmes tiesas 13.05.2005. spriedums lietā Nr. 2004-18-0106; Satversmes tiesas 29.11.2007. spriedums lietā Nr. 2007-10-0102; Satversmes tiesas 23.04.2019. spriedums lietā Nr. 2018-12-01.

²⁸ Satversmes tiesas 13.05.2010. spriedums lietā Nr. 2009-94-01; Satversmes tiesas 17.02.2011. spriedums lietā Nr. 2010-20-0106; Satversmes tiesas 29.06.2018. spriedums lietā Nr. 2017-25-01.

²⁹ Satversmes tiesas 15.12.2022. spriedums lietā Nr. 2021-36-01.

³⁰ Ziemele I. Satversmes tiesas tiesnešiem “visas antenas” ir jāneregulē uz procesiem, kas notiek sabiedrībā. *Jurista Vārds*, 2020, Nr. 46 (1156), 11. lpp.

³¹ Sk.: Sadurski W. *Constitutional Public Reason*. Oxford University Press, 2023. Preface. Bez lapu numerācijas.

Kā norādījis šī *konstitucionālā sabiedriskā iemesla* koncepta autors, jebkura pārbaude, kas balstās uz likumdošanas faktisko motīvu otrreizēju uzminēšanu, ir *prima facie* nerealizējama, tāpēc ir nepieciešama objektivizēta pieeja motīviem, ko var konstatēt, veicot pamatotības analīzi, balstoties uz argumentāciju no ietekmes uz motīviem (visticamāk, iespējamam).³² Citiem vārdiem – tiesnešu lēmumiem un interpretācijām būtu jābalstās uz iemesliem, kas ir sabiedriski pamatoti (kur ņemts vērā plašākais sociālais un politiskais konteksts) un kas pārlicina dažādus pilsoņus neatkarīgi no viņu pārliecības vai vērtībām.

Tomēr, lai arī, no vienas puses, *konstitucionālā sabiedriskā iemesla* izmantošana konstitucionālisma pārbaudē varētu tikt uzskatīta par veidu, kā veicināt demokrātisko leģitimitāti, tas pēc būtības ir politisks koncepts, tāpēc pastāv riski, ka to var izmantot, lai attaisnotu atsevišķas ideoloģiskas nostājas.

Vienlaikus autore piekrīt, ka ir nepieciešams pilnveidot konstitucionālās kontroles pieeju un metodes, jo dzīvā konstitucionālisma ideja konfliktē ar tradicionālo teleoloģisko metodi. To apliecina arī Eiropas Savienības Tiesai veltītā kritika, ka, izmantojot teleoloģiskās interpretācijas metodi, Tiesa paplašina savas pilnvaras un sašaurina dalībvalstu kompetences.³³ Neskatoties uz argumentiem, ar kuriem atspēkota daļa pārmētumu par politisko aktīvismu teleoloģiskās metodes piemērošanā,³⁴ spriedze starp Tiesu un dalībvalstu konstitucionālām tiesām saglabājas arī neseno aktualizētajā jautājumā par konstitucionālās identitātes koncepcijas atdzimšanu Eiropā.

Kopsavilkums

1. Nav šaubu, ka kopš konstitucionālās kontroles institūta izveides konstitucionalitātes pārbaude laika gaitā ir evolucionējusi, pilnveidojot un radot jaunas teorijas, principus, testus un citas metodes, kā arī iegūstot arvien svarīgāku nozīmi valsts pārvaldē, tostarp politiskajos procesos, un šis process turpina būt dinamisks, jo, sabiedrībai attīstoties, attīstās arī tiesības, tostarp veidojas starpnozaru koncepti jeb hibrīdkoncepti, kā, piemēram, darbā aplūkotais *constitutional public reason*, kas apvieno konstitucionālisma doktrīnu un politikas filozofijas konceptu. Politoloģe Iveta Kažoka, reaģējot uz šīm attīstības tendencēm, norādījusi, ka tiesneši

*ir tie, kas nepilnīgu cilvēku nepilnīgā procesā pieņemtās nepilnīgās ieceres izsaka skaidrāk, racionālāk, izdomā normatīvajiem tekstiem sabiedrības pārmaiņām atbilstošu jēgu. [...] Diez vai tiesību teorija vispār varētu eksistēt, ja tās pamatā nebūtu ticība tam, ka katrai normai ir "visīstākā" interpretācija.*³⁶

³² Sk.: Sadurski W. 2023, p. 361.

³³ Sk.: Lenārtss K., Gutjers-Fonss A. H. Eiropas Savienības tiesas interpretācijas metodes. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2022, 74.–75. lpp.

³⁴ Turpat, 76.–85. lpp.

³⁵ Satori.lv. Mikroblogošanas vietne *Twitter*. 02.03.2023., <https://twitter.com/SatoriLV/status/1631231297388711936> [aplūkots 14.03.2023. un 31.03.2023.].

³⁶ Kažoka I. Mikroblogošanas vietne *Twitter*. 03.03.2023., <https://twitter.com/ivetakazoka/status/1631657568891273218?s=11&t=I6HLcsLmDhAuA8Sdxw7Vrg> [aplūkots 14.03.2023. un 31.03.2023.].

2. Atsaucoties uz referāta ievaddaļā citēto Harari, Satversmes tiesas leģitimitātē svarīga nozīme ir un arī turpmāk būs tās spējai pārbaudīt un pamatot konstitucionālo taisnīgumu, vienlaikus neizjaucot līdzsvara un atsvara (*checks and balances*) sistēmu. Arī jaunu metožu meklēšanā un lietošanā ir viena lieta, ko nedrīkst darīt konstitucionālā tiesa: apzināta, mērķtiecīga politikas taisīšana.³⁷ Vienlaikus Satversmes tiesas juridisks aktīvisms ir ierobežots, jo, lai arī konstitūcija ir aktīva, tiesnesis reaģējošs. Viņš var izlemt tikai viņam uzdotos jautājumus.³⁸
3. Konstitucionalitātes pārbaudes lomu modernās demokrātijas harmonizēšanā ietekmē dažādi modernās demokrātijas procesi, izaicinājumi un iespējas, tāpēc arvien lielāka loma ir dažādu dialogu veidošanai ar sabiedrību un citām valsts pārvaldes iestādēm gan vietējā mērogā, gan arī starptautiskā mērogā.

³⁷ Pleps J., Pastars E., Plakane I. 2021, 590. lpp.; sk. arī: Endziņš A. Tiesu sistēmas un politikas saskarsme un dinamika. *Jurista Vārds*, 2002, Nr. 9 (242).

³⁸ Carcassonne G., Guillaume M. *La Constitution*. Seizieme edition, 2022, b. v. Editions du Seuil, p. 425.